



בשבילי הפרשה

ישיבת מיר ירושלים

גיליון שבועי לתלמידי, בוגרי וידידי ישיבת מיר

פרשת משפטים, תשפ"ה

זמני כניסת שבת

Baltimore, MD - 5:32	Minneapolis, MN - 5:32
Brooklyn, NY - 5:20	Miami, FL - 6:00
Chicago, IL - 5:11	Monsey, NY - 5:20
Houston, Texas - 5:57	Montreal, Quebec - 5:12
Johannesburg, S. Africa - 6:27	Passaic, NJ - 5:20
Lakewood/Deal, NJ - 5:21	Toronto, Ontario - 5:38
London, UK - 5:11	Yerushalayim - 4:55
Los Angeles, CA - 5:24	Zurich, Switzerland - 5:40

בשבילי הלכה

ע"י הרב הגאון מאיר צבי שפיצור שליט"א
הערות בעניני הלכה. הלכה למעשה יש לשאול לרב

בא במחותרת

כתיב וכי ינצו אנשים יחדו וכו' ואם אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש ואם לא יהיה אסון ענוש יענוש, והיינו שישלם. וע' סנה' ע"ד להוכיח מכאן דיכול להציל באחד מאבריו לא ניתן להצילו בנפשו דאי ניתן להצילו בנפשו נימא קם ליה בדבריה מיניה.

והנה כתב בהגהות מל"מ סוף הלכות חובל דהנרדף עצמו א"צ לדקדק אם יכול להציל עצמו באחד מאבריו. וטעמו משום שהנרדף בהול ואפילו יכול להציל עצמו באחד מאבריו אינו מחויב בזה וחשיב כאונס. והק' עליו רע"א דא"כ הדר קו' הגמ' נימא קלב"מ.

ובדברי יחזקאל כ"ג ג' תי' דאין דין קלב"מ במקום דאין שם אלא רשות להרגו ולא חיוב מיתה אקרקפתא דגברא ע"ש באריכות.

אכן באפיקי ים ח"ב מ' ועוד כתבו דבא במחותרת לא הוי אלא רשות ולא מצוה ודייקו כן ממה שכתבו תוס' וי"ל דהתם רשות ואשמעינן קרא דאין לו דמים" ומ"מ מצינו בגמ' בא במחותרת שייך קלב"מ אלמא דאפילו רשות אומרים קלב"מ והדר קשה על המל"מ מגמ' סנה'.

ורצע אדניו את אזנו במרצע ועבדו לעלם (כא, ו)

רש"י: און זאת ששמעה על הר סיני לא תגנב והלך וגנב, תרצע.

קשה: מדוע גזרה התורה רציעה רק לאחר שש שנים, הרי היה לרצועו מיד כאשר נמכר לעבד לאחר שגנב?

ביאר מרן המשגיח הגאון הרב יחזקאל לוינשטיין זצלה"ה יסוד נפלא: יש אדם אשר באופן כללי מצבו הרוחני טוב, אולם אט אט נראים אצלו סימנים ראשוניים של כניעה ליצר הרע. אדם זה נתון עתה בסכנה עצומה, כיון שנפתח הפתח הוא עלול להתרחב ולגדול, אף שלעת עתה כלפי חוץ עדיין אין נראית רעתו.

לעומת זאת, יש אדם שכבר התרחק לגמרי מן הטוב והיידרדר אל הדיוטא התחתונה, אך בנפשו מתחילים לנצנץ הרהורי תשובה, והוא מתחיל להילחם ביצה"ר ולהתגבר על תאוותיו. אדם זה מובטח לו שאם ימשיך ולא ירפה במלחמתו, יעלה ויתעלה מעלה מעלה, אף שעדיין כלפי חוץ הוא נראה בשפלותו ומעלתו אינה נראית.

בבית התלמוד ד"קלם" היו אומרים: אדם שתפלותיו בלי כוונה כלל, ומתחיל



דברי רבותינו

רצון התורה ליישר דרכינו ואורחותינו

סיפר הגאון הרב אליעזר טורק שליט"א: במשך השנים זכיתי להסתופף רבות בהיכלו של דודי, מרן רה"ה הגאון הרב אריה פינקל זצלה"ה ומדי פעם לשמוע ממנו ועדים במוסר.

בעונותנתנו המיוחדת, תמיד הרגיש שאינו ראוי לומר מוסר לאחרים, ונמנע מלהעיר או לתבוע דרוגות ומעלות שלפי רום מדרגתו סבר שאינו אוחד בהן או שלא רכש בהן מספיק שלימות.

מראה מפעים במיוחד אירע פעם בעיצומו של ועד מוסרי, שעסק בענין מידות טובות ולב טוב לזולת. רבי אריה ציטט את דברי רש"י בתהלים, ומרוב חיבורו אל הדברים וחיבתו ותשוקתו כלפיהם, פרץ בבכי נרגש שסחט דמעות מכולנו.

היה זה כאשר הקריא את דברי רש"י בתהלים על הפסוק: "אתה כוננת מישרים משפט וצדקה ביעקב אתה עשית" (תהלים צט, ד). מפרש רש"י בשם 'מדרש תנחומא': 'אתה כוננת מישרים - פשרה ושימת שלום בין אנשים כוננת באמרך 'כי תראה חמור שנאך רובץ', 'כי תפגע שור אויבך' - מי הוא שיראה את שונאו גומל לו חסד שלא ידבנו לבו לחבקו ולנשקו!'

כוונת רש"י לומר, שכאשר ציורתה התורה את האדם שרואה את חמור שונאו רובץ תחת משאו לסייע לו להרימו, או כשפוגש את שורו או חמורו של אויבו תועה בדרך ועליו להשיבו לבעליו, יש לה בזה רצון נוסף מלבד המצוה כשלעצמה. התורה רצתה לכוון שלום בעולם בין בני אדם. כאשר אדם רואה את שונאו מסייע לו בטעינת החמור או משיב לו את אבידתו, זה גורם לו לאהוב מחדש את חבירו, ואף לחבקו ולנשקו. נמצא שהתורה בחוקיה הישירים מכוונת שלום בעולם.

"צא ולמד", עורר רבי אריה בקול נרגש ונשנק מבכי, "כיצד כל ההלכות והחוקים שמצווה אותנו התורה, הגיונם ושרשם במידות טובות והגונות. כיצד רצון התורה הוא אך ורק ליישר את דרכינו ואורחותינו, שנאהב האחד את רעהו ושננהג כראוי האחד כלפי רגשותיו וצרכיו של השני".



דברי הימים



'בין אדם לחבירו' - תכלית מתן תורה

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" (שמות כא, א), ובמכילתא (משפטים, מסכתא דנזיקין פ"א): "רבי שמעון בן יוחי אומר, מה ראו דינין לקדום לכל מצות שבתורה, שכשהדין בין אדם לחבירו תחרות ביניהם, נתפסק להם הדין נעשה שלום ביניהם."

לאחר שתיארה התורה בפרשת יתרו את מעמד הר סיני, המשיכה וכתבה לאחר מכן את פרטי המצוות שניתנו בהר סיני. אמנם הטעם שפתחה התורה בפרשת משפטים שיש בה את המצוות של בין אדם לחבירו, כדיני נזיקין והלכות שכנים. משום שהם בבחינת הקדמה לכל שאר המצוות הכתובות בפרשיות הבאות. ולא עוד, אלא שקיום המשפטים הוא מעין תנאי לעצם קבלת התורה, כמובא במדרש (שמו"ר ל, כג) שכך אמר להם משה לישראל: "לא נתן לכם הקב"ה את התורה אלא על מנת שתעשו את הדין".

מידות טובות ו'אחדות ישראל' כהקדמה ותנאי לקבלת התורה

המצוות שבין אדם לחבירו הן תכלית מתן תורה, והם גם תנאי קודם למעשה, שבלעדיהן עם ישראל לא היה מקבל את התורה. רק אם עם ישראל מאוחדים ביניהם בבחינת 'כאיש אחד בלב אחד' מקבלים את התורה, מפני שאין התורה ניתנת לשישים ריבוא יחידים אלא ל'כלל ישראל' כשכולו הגיע לדרגת 'לב אחד'. ואין כוונת הדברים להנהיג חיצוניות של ידיות האחד כלפי השני, אלא צריך שתהיה אהבה בין איש לרעהו בעומק הלב, שלא יהיה בלב שמץ של טינה או מחשבה רעה כלפי הזולת, אלא כבוד וחובה בלבד.

יסוד זה מתבאר היטב במצות פריקה המבוארת בפרשתינו. נאמר (שמות כג, ה): "כי תראה חמור שונאך רבץ תחת משאו וחדלת מעוזב לו עוזב תעזוב עמו". ופירש בתרגום אונקלוס, "משבך תשבוק מה דבליבך עלוהי ותפרק עמיה". כלומר, תזרוק ותשליך את השנאה שיש לך בליבך עליו, ורק אז תעזור לו לפרוק את משא חמורו. תנאי קודם למעשה הוא לרוקן את ליבו מהשנאה האצורה בו, ורק לאחר מכן יוכל להתמלא ברגשות חיבה ואחוה כלפי חבירו, ולקיים את מצות פריקה מתוך חביבות ושייכות אל רעהו.

וידוע מה שאמר בעניין זה מרן ראש הישיבה הגר"ח שמואלביץ זצ"ל (שיחות מוסר, מאמר 'אהבת הבריות' ומאמר 'נדבת הנשיאים'), שבעוד שטעות מושרשת אצל הבריות שאדם מיטיב למי שהוא אוהב ואוהב את מי שמיטיב עמו, ההיפך הוא הנכון. המיטיב לחבירו נעשה אוהבו וככל שירבה להיטיב עמו תתחזק אהבתו כלפיו, וכפי שמצינו מפורש בספר ארוחות צדיקים (שער האהבה): "באיזה דרך יגיע האדם לאהבת כל אדם, הדרך הוא שיעזור בנפשו ובמונונו כפי יכלתו".

המצוות שבין אדם לחבירו יסוד התורה

איתא בגמרא בשבת (לא, א): "מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי אמר לו גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבנין שבידו. כל לפני הלא גיירה, אמר לו דעלך סני לחברך לא תעביד, זו היא כל התורה כולה ואיך פירושה הוא זיל גמור", ונראה שהכוונה בעביד, על פי מה שנתבאר שמצוות שבין אדם לחבירו הן כתנאי לקניין בתורה. רק אם יש בעם ישראל אחדות מוחלטת בבחינת 'כאיש אחד בלב אחד' הם ראויים לקבל את התורה. זהו שאמר לו הלל, שכיון שקונה בעצמו את עניין 'אהבת לרעך כמוך', נמצא שקנה בעצמו את יסוד כל התורה כולה.

עמל, ענוה ואחדות – התנאים לקבלת התורה

את יסוד האחדות כהקדמה ותנאי לקבלת התורה מצינו לעיל בפרשת יתרו, וכפי שביאר זאת האור החיים הקדוש. (עיין בפרשת יתרו מאמר 'התנאי לקבלת התורה', שמרן ראש הישיבה זצוק"ל הרחיב בביאור דברי האור החיים הקדוש.)

הנה נאמר (שמות יט, א- ב): "בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים, ביום הזה באו מדבר סיני. ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני ויחנו במדבר, ויחן שם ישראל נגד ההר", ועמד האור החיים (שמות יט, ב) על הקושי בפסוקים אלו. ראשית, סדר הפסוקים המוזכר את ביאת ישראל לסיני לפני שכתב על נסיעתם מרפידיים, אינו מובן. שנית, מדוע כפל הכתוב את דבריו וכתב גם: "באו מדבר סיני" וגם: "ויבואו מדבר סיני". ועוד, מדוע הוצרכה התורה לכתוב: "ויחנו במדבר", הלא כבר נאמר קודם לכן שבאו למדבר סיני. הוכיח מכאן האור החיים הקדוש, שאין כוונת התורה בפסוק השני לתאר מהיכן יצאו ישראל על מנת להגיע

למדבר סיני, אלא להשמיענו אלו הכנות נצרכות לקבלת התורה. ומלמדנו הכתוב בזה, שישנם שלושה ענינים עיקריים, הכרחיים, לקבלת התורה.

התנאי הראשון – חובת התגברות והתעצמות בעסק התורה, הנרמז בדברי הכתוב: "ויסעו מרפידיים", וכפי שדרשו חז"ל במכילתא (פרשת עמלק, פ"א): "ויבא וילחם עם ישראל ברפידיים – אין רפידיים אלא רפיון ידים, לפי שרפו ישראל ידיהם מדברי תורה, לכך בא שונא עליהם, לפי שאין השונא בא אלא על רפיון ידים מן התורה". עם ישראל נסעו והתנתקו מעצלותם ומרפיון הידיים, שהם מפסידי השגת התורה, והתגברו והתעצמו בעסק התורה.

התנאי השני – עבודת המידות בכלל, ומידות שפלות וענווה בפרט. ענין זה נרמז בדברי הכתוב: "ויחנו במדבר", כדברי חז"ל (עירובין נד, א) שהתורה אינה מתקיימת אלא במי שמשפיל ומשים את עצמו כמדבר. וכבר מצינו את מעלת מידת השפלות במה שכפלו חז"ל (אבות פ"ד, מ"ד) את לשונם ואמרו: "מאוד מאוד הוא שפל רוח". וכן כתב הרמב"ן באגרתו במעלת מידת הענוה, כי היא "מידה טובה מכל המידות הטובות".

ואמנם ברור שאין הכוונה לאדיבות ונימוסים בעלמא, כמקובל גם אצל אומות העולם, אלא למידות טובות כפי שהתורה קבעה, דהיינו, לכבד את רעהו, לייקר את השני ולהיטיב עם זולתו. השפלות והענוה, היא הנהיגה של אדם שאינו חושב על עצמו אלא על השני, ומרגיש את זולתו. ככל שאדם משפיל עצמו יותר כלפי הזולת, כך הוא נעשה ראוי לקבל את התורה, וכפי שהעידה התורה על משה רבינו מקבל ומוסר התורה שהיה מיוחד במידה זו, "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה" (במדבר יב, ג).

התנאי השלישי – אחדות בעם ישראל. וזאת רמז הכתוב: "ויחן שם ישראל נגד ההר", וכפי שדייק רש"י ממה שכתבה התורה "ויחן" בלשון יחיד, שהיינו "כאיש אחד בלב אחד". וביאור הדברים הוא כי על חכמי התורה, להתוועד יחד ולהתחבר האחד לשני בלב שלם, ולחדד האחד את השני בהלכה עד כי כולם יהפכו להיות כאחת, אולם אם לא יהיו 'בלב אחד' אי אפשר לזכות כלל בקבלת התורה! (וראה עוד בענין זה בפרשת לך לך, מאמר 'בין אדם למקום ובין אדם לחבירו תלויים זה בזה').

העולה מן הדברים, כי בכדי שישאל יוכלו לקבל את התורה בשלימות, עליהם להתעלות במידותיהם עד כי יתאחדו ביניהם ויהיו 'לאחד'.

'המידות' שהושרשו בבריאה קודם מתן תורה אינן כמו אלו שניתנו בהר סיני

אמנם עלינו לדעת יסוד חשוב מאוד בהלכות 'מידות'. שלמה המלך ע"ה אומר (משלי ו, ו, ח): "לך אל נמלה עצל וגו' תכין בקיץ לחמה אגרה בקציר מאכלה". כלומר, כל נמלה מכינה בחריצות את לחמה ומאכלה, ואין נמלה אחת גוזלת מחבירתה. ולזה אמרו חז"ל בעירובין (ק, ב): "אמר רבי יוחנן אילמלא לא ניתנה תורה היינו למידין צניעות מחתול, וגזל מנמלה, ועריות מיונה, דרך ארץ מתרנגול".

ויש להבין, אם גם ללא מתן תורה היה אפשר ללמוד מידות טובות מבעלי החיים, מדוע אכן הוצרכה התורה לשוב וללמדנו דינים אלו. ובהכרח, שהמידות שקודם מתן תורה אינן אותן המידות שניתנו לעם ישראל במתן תורה, מידת הצניעות שחייבה התורה אינה הצניעות של החתול, וכן המידות שבין אדם לחבירו שחייבה התורה, אינן הנימוסים המקובלים באנושות.

הייתי אצל יהודי באמריקה, והוא סיפר לי שבהיותו בעיר אילת ביקר במקום שרואים כל מיני דגים שונים. תוך כדי שהוא מתבונן על הדגים רואה איך שהם קופצים ממקום למקום על מנת לחטוף אוכל, הרהר בליבו: "וכי מה ביני לבין הדגים, הם רצים מכאן לשם ומשם לכאן ללא הרף, כדי לתפוס אוכל ולהרויח את לחמם, הם איני כמותם, רץ ממקום למקום כדי להרויח את לחמי". אמר לו בנו – ותראו מהי 'הרגשה' של יהודי – "בעוד שהדגים רצים שוב ושוב כדי לתפוס לעצמם אוכל, אנו רצים להרויח כסף שעל ידו אנו זוכים להחזיק תורה, וממילא אין זה ממון רגיל אלא הוא 'תורה-דיקע ממון' – ממון של תורה".

אם נתבונן נראה, שהעולם כולו מסוכסך ומפולג, מדינה ומדינה, עיר ועיר, ואיש ברעהו. אמנם אנחנו שקיבלנו את התורה הקדושה עלינו להתחזק ביתר שאת במידות טובות, על פי המידות שהתורה השרישה בקרבנו, ולהגביר את ה'אחדות' בינינו, ובזה נזכה לנאולה השלימה במהרה בימינו, אמן.



Below is an English adaptation of this weeks' Parsha Preview which can be heard live every Wednesday at 2:15 PM

Live Your Own Life!

Harav Hagaon Meir Wahrsager Shlita

The parshah begins with a discussion of the eved Ivri, and presents the halachah of the eved nirtza, whose ear is pierced at the doorpost after he has spent six years serving his master and expresses his desire to remain a slave. This piercing of his ear seems to be some sort of punishment, and indeed, Rashi cites two statements of Chazal that explain why he receives this punishment:

אזן זאת ששמעה על הר סיני לא תגנוב, והלך וגנב, תרצע. ואם מוכר עצמו, אזן ששמעה על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים, והלך וקנה אדון לעצמו, תרצע.

We puncture his ear, Chazal are saying, because he stole despite hearing the prohibition of lo signov, or because he went and took a human master for himself despite hearing Hashem say that Bnei Yisrael are His servants, and are not meant to be servants of other servants.

If, indeed, we puncture the ear of the eved Ivri because he stole, then why don't we give him this punishment right away, rather than waiting six years until he declares that he wants to stay with his master? Furthermore, asks the Maharal in Gur Aryeh, why is this punishment of piercing the ear meted out only for violation of lo signov, and not for other transgressions?

The Maharal answers this second question by noting that even according to Rashi's statement that the ear of the eved Ivri is pierced because he stole, it is obvious that this punishment is not only for the violation of lo signov. The Maharal adds that the piercing is performed specifically at the doorpost, as Rashi goes on to explain:

מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבבית, אמר הקדוש ברוך הוא דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרתי כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע בפניה.

The doorpost, which Hashem passed over during Makkas Bechoros, bears witness that Hashem took us out of Mitzrayim to be His servants, and not to be indentured to anyone else. Clearly, says the Maharal, the reason we pierce the eved's ear is partially as a punishment for his selling himself as a slave — not for violating other prohibitions. Apparently, there is a connection between

his avdus and his theft, for the piercing of his ear is not merely due to his violation of lo signov, as evidenced by the fact that this piercing is performed only after he expresses his desire to be entrenched in his avdus, to the extent that he wants to stay even after his term of servitude ends. Somehow, that is a continuation and deepening of his sin of stealing, for which he is punished by having his ear pierced.

Stolen Identity

As we saw in the aforementioned comment of Rashi, there are two ways that a person can become an eved Ivri: by selling himself, or by being sold by beis din to repay what he stole, if he doesn't have another way to repay. This second way is reflected in the passuk (Shemos 22:2) that states: **שְׁלָם וְשָׁלַם, אִם אֵין לוֹ וְנִמְכַר** — if the thief doesn't have money to repay, he is sold as a slave in order to cover what he owes. This halachah is unique to a thief; no other debtor is sold into slavery in order to repay what he owes. If a borrower must repay his debt, or a mazik is required to pay damages, or a husband has to pay his wife's kesubah, he is expected to pay from the money, assets, or real estate that he owns, but he is not sold into slavery if he cannot pay. That requirement is unique to a thief. Clearly, the thief's being sold as a slave is not merely a way to produce the money he owes, but is actually a punishment for his thievery.

Once again we see that there is a connection between avdus and geneivah. What is this connection?

An eved doesn't have his own identity; he's subservient to his master. When he wakes up in the morning and thinks, "What's my schedule? What am I doing today?" he doesn't know the answer, since he does not dictate his life or his schedule. That is the lowliness of an eved: He cannot develop his own self, his own persona.

Why does a person steal? Because he doesn't recognize the boundaries of what's his and what's someone else's. Why doesn't he recognize these boundaries? Because he hasn't really developed his own sense of self. A person's assets and possessions are an extension of



Below is an English adaptation of this weeks' Parsha Preview which can be heard live every Wednesday at 2:15 PM

himself; they are the tools that Hashem has given him to develop himself and achieve what he can in this world. When you don't develop yourself and take ownership of who you are, then you have no boundaries or barriers, so you take from other people because it's not clear to you what's yours and what's theirs. If you would have a sense of ownership of what's yours, and recognize that what's his is his, then you would have no need to take from others. The thief steals because he has never developed himself.

Usually, a person does not have to sell his body in order to pay what he owes, but part of the punishment for theft is that the person has to be sold as a slave. This shows the thief a mirror image of what he created for himself: "You decided to make yourself into a person who has no sense of self, so we sell you as a slave, who has no independent identity."

Returning to our original question of why we pierce his ear only six years after he stole, when he decides to stay with his master, we can now understand why this piercing is not done right away, as a punishment for his stealing. If, after being sold into slavery and shown what track he has taken in life, he still hasn't internalized the message, then his ear is pierced, indicating that he still is not ready to develop his sense of self and stop being a slave.

Be Yourself, Not a Slave

The link between slavery and thievery is found elsewhere as well. For instance, the Mishnah states (Avos 2:7) מרבה גזל עבדים מרבה גזל, and Rashi explains that slaves tend to be thieves. Why? Because they don't have a sense of self, and have not taken ownership over who they are.

The Gemara (Kiddushin 49b) states: עשרה קבים שינה ירדו לעולם, תשעה נטלו עבדים — of the ten measures of sleep that came down to the world, slaves took nine. Why are slaves so sleepy? Because they have no motivation. They have not developed their own individuality and identity, and are not living their own life, so they are always sleepy. In contrast, a person who has a sense of self and takes ownership of his own life is vibrant and motivated.

This is a message we can take out of the Torah's discussion of the eved Ivri. One of the most important principles of Torah living is to take ownership over your life; this is perhaps the deeper meaning of the berachah of שלא עשני עבד that we recite each morning. On a simple level, this berachah expresses our gratitude that we are not enslaved, but on a deeper level, we are thanking Hashem that we do not have the characteristics of a slave. Many people walk around enslaved, never having become who they really are, because they haven't taken ownership of their lives, and are constantly copying others and flowing along with the system. They have never really developed their Yiddishkeit and found themselves in it.

The truest expression of self is a connection to Hashem and to Torah and mitzvos, as Chazal say that אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה. When you actually take ownership of your life in this way, you are not susceptible to life's vices and taavos, and you don't get pulled down by things that you don't really want to do. You are willing to take ownership of both your mistakes and your good decisions, and you resolve to be yourself instead of running around copying others. Then you are a true eved Hashem, and a true ben chorin, and you can develop yourself through everything that Hashem has given you.